

TEMPS DE BANDES

Reflexions en la Festa de Santa Cecília 2013

Els primers freds de la tardor ens anuncien, camí de l'assaig, que Santa Cecília és a prop. Un amic rector em va contar una vegada que Santa Cecília fou designada patrona de la música per un error en la traducció del relat sobre la seua vida. Que, potser, la condició social de la màrtir Cecília en l'antiga Roma, fera que no sapigués res de música. Però tampoc importa. La Festa de Santa Cecília marca un abans i un després en el calendari anual de les nostres bandes de música. En ella es celebren concerts, setmanes culturals i actes diversos on es retrobem amics, familiars, socis... tot creant un moment de reflexió per allò que hem fet i de plantejament d'allò que volem fer. Tanmateix, després de molts anys vivint aquesta celebració des de distints angles i des de diferents llocs geogràfics, encara he de reconèixer que ens queda molt camí per fer. La banda de música està òrfena d'una normalització a la vida cultural contemporània. Tal vegada la seua proximitat la fa allunyar-se d'una preocupació real i profunda per part d'institucions públiques culturals. Es molt estrany trobar articles sobre bandes a la secció de cultura dels periòdics, a les revistes especialitzades de música, als programes de ràdio i televisió,... Trobem en aquestos àmbits espais "gueto": programes de música de banda separats de programes de música en general on apareixen diferents tipus de formacions musicals (orquestrades, cors, grups instrumentals diversos...) però mai les bandes, reduïdes, en el millor dels casos, a programes específics escassos i curts. Es com si, per exemple, després d'escoltar la *Simfonia Sevillana* de Joaquín Turina, no poguéssim escoltar *Lincolnshire Posy* de Percy Grainger a no ser que fora un programa específic de banda.

A l'Estat Espanyol comptem amb el major nombre de bandes professionals civils de tot el món. Bandes que es troben immerses en molts casos en processos complicats de supervivència doncs moltes places de músics que es retiren, ja no tornen a ser convocades tot minvant les plantilles i deixant-les en situacions un tant difícils per poder enllestir un treball amb una mínima dignitat. És clar, les bandes no són bens de primera necessitat. Tanmateix, quan s'ha d'inaugurar una plaça o un carrer o arriba un creuer al port de qualsevol ciutat costera, allà que va la Banda Municipal formada per professionals d'alta qualificació a interpretar l'himne en qüestió o el pasdoble més popular per rebre els turistes. En molts casos, sembla que l'ajuntament ha treballat per tenir al garatge un cotxe d'alta gama, que li costa molts diners de mantenir i que l'utilitza sols per anar a comprar el pa.

El cas de les bandes militars professionals és prou semblant. Més enllà de la seua funcionalitat als protocols i cerimònies de la vida militar, els grups de professionals que les formen podrien realitzar una activitat artística paral·lela de gran nivell. Tanmateix sembla que a les milícies no importa el potencial artístic d'aquestes formacions. Els dissabtes o diumenges de bon matí, he pogut escoltar a TV2 concerts de bandes militars professionals el repertori dels quals no anava més enllà de marxes militars, rapsòdies militars o pasdobles (amb algun arranjament de música simfònica popular). Si les càmeres enfocaven la gent del públic observaves que la mitjana d'edat dels espectadors superava els cinquanta anys. La qualitat de les bandes professionals del nostre país és més que evident, però, perquè es continuen fent els mateixos concerts que fa vuitanta anys? Per què no es fa un ús més escaient de la seua qualitat artística?

Per què no es considera que la banda de música pot ser una eina per a la cultura contemporània?

Per altra banda les bandes amateurs o bandes d'aficionats dels nostres pobles desenvolupen moltes vegades tasques artístiques d'un gran compromís cultural. De vegades, fins i tot, un compromís exagerat per voler fer coses que realment no poden fer: repertoris impossibles triats més per l'esnobisme del moment que per l'autèntica potencialitat del grup. En aquest sentit es troba a faltar una mica més de programació acurada i escaient tant des del punt de vista pedagògic, com del social i artístic. En moltes de les nostres bandes ens trobem a gent jove que no sap qui són Emilio Cebrián, Ruperto Chapí, Manuel Palau, Asins Arbó o Amando Blanquer tanmateix coneixen de sobra les novetats de Jacob de Haan, Johan de Meij, Robert Smith o Philip Sparke. Hem passat d'interpretar música simfònica arranjada per a banda a música original actual tot passant per damunt a autors i produccions bandístiques de gran rellevància artística i pedagògica de gent com Percy Grainger, Gustav Holst, Gordon Jacob, Florent Schmitt, Frank Erickson, John Barnes Chance, Claude Smith, Carlos Surinach, Álvarez Beigbeder, Karel Husa, Ida Gotkovsky... per triar sols alguns noms.

El segle XXI es presenta com un temps verge que pot ajudar-nos a treballar en una normalització del fenomen bandístic. Una adequació cultural, social i pedagògica d'aquestes orquestres de vent i percussió que esdevenen autèntiques vies de desenvolupament contemporani. És curiós observar com al llarg de la història les bandes han estat estaments fonamentals utilitzats com a símbol d'unió i de noves sendes. De fet el mot banda significa això, unió. Els músics que en temps pretèrits servien en el camp de batalla per ordenar missatges d'estratègia mitjançant el so d'instruments anaven vestits amb una banda de colors vius sobre el pit. Amb els músics de "la banda" les tropes es reunien, es reagrupaven. A la Revolució Francesa, els camperols que assetjaren la ciutat de París ho feren acompanyats de les seues bandes de música, les quals crearen a la capital del Sena una Escola Nacional de Música que uns anys més tard es convertiria en l'actual Conservatori Superior de París. Els millors compositors de l'època escriviren obres per a banda destinades a enaltir els nous temps de llibertat: el *Te Deum* (1790) de François Joseph Gossec (1734-1829) o la *Sinfonia Militaire* (1790) de Charles Simon Catel (1773-1830) en serien un exemple d'entre tants. En 1861 conclougué el període principal de la Unificació Italiana, després de la qual es decidí al país mediterrani organitzar un gran congrés de bandes a Nàpols (amb concursos de bandes i concursos de composició per a banda). Una vegada més la banda servia de vincle d'unió per a un país. La música i la gent del poble que la feia podia ser un eix vertebrador dels nous temps. Uns anys més tard, als Estats Units celebraren el fi de la Guerra Civil entre els estats del nord i els del sud amb un multitudinari concert englobat a la denominada *National Peace Jubilee* celebrada a la ciutat de Boston en 1869, i que comptà amb una gran banda, la *American Concert Band* formada per músics dels diferents estats anteriorment enfrontats i dirigida pel prestigiós compositor i director nord-americà Patrick Sarsfield Gilmore (1829-1892). De nou el so de la banda servia per testimoniar la unitat d'un poble.

En 2013 es celebra el Xè. Aniversari del *Plan Nacional de Música para la Convivencia* un programa de reinserció social a través de la música que creà el govern de Colòmbia allà pel 2003 en un moment on el país s'encontrava immers en una situació caòtica pel que fa a la seguretat i a la sortida laboral dels joves. Famosa és la frase del president Álvaro Uribe: "Todo niño que abraza un instrumento musical deja de empuñar un arma". Tot

analitzant la gran tradició musical del país, i més concretament la bandística, enllestiren un projecte de reorganització d'aquestes bandes, de creació d'escoles de música coordinades des del Ministeri de Cultura. En aquests moments i després de crear més de 850 Escoles de Música en tot el país, és tota una realitat observar com molts joves que estaven immersos en el món de la guerrilla o del tràfic d'estupefaents han sabut trobar una sortida de formació i de socialització amb la música a més d'ajudar a desenvolupar de manera molt notòria el nivell musical i cultural del país. És potser un dels exemples més actuals de com les bandes de música han ajudat a la unificació d'una societat.

En molts països europeus, americans o asiàtics es podem trobar plans de formació musical on la banda ocupa el lloc que es mereix i a més a més, sap desenvolupar una tasca més enllà de la purament musical. Als nostres pobles, la música de banda forma part de l'ambientació sonora de la seua història. Però tanmateix hem de saber aprofitar aquesta herència per reconduir el seu ús i la seua actualització i normalització. En un lloc on les escoles de música de les nostres bandes han d'agrair les subvencions minúscules que arriben des de Conselleria de Presidència (ni de Cultura ni d'Educació), es fa necessari ser tot un expert econòmic per tal de continuar amb molts dels nostres projectes educatius i socialitzadors, retallats per grans esdeveniments esportius i culturals allunyats de la realitat del poble.

Potser siga ara un temps de bandes, un temps d'unió per reivindicar el que ens pertany. Un temps per treballar tots junts per guanyar-nos el respecte que ara no ens tenen. No hi ha millor reivindicació que el treball ben fet, sense concessions, sense esnobismes, amb dignitat, amb esforç i amb humilitat. Si Santa Cecília és temps de joia i d'il·lusions, aprofitem les xerrades amb els amics, als berenars i sopars que totes les bandes farem en aquestes setmanes de tardor, per parlar-ne. Ara més que mai, estem immersos en un temps de banda, un temps d'unió per fer de la música alguna cosa més que el goig de la seua escolta o el plaer de la seua creació. Que la tradició no siga una pedra en el camí que ens impedeix continuar-lo, fem que siga la sàvia de futur per a les nostres bandes de música. La música en general, i en concret, la música de banda ens pot apropar a fer una societat més justa, més solidària, i per què no, més bella.

Bones Festes de Santa Cecília a tothom!!

José R. Pascual-Vilaplana

Santander, 17 de novembre de 2013